

บทที่ 3

องค์การบริหารส่วนตำบล

ตามวิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น การกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้กับท้องถิ่นต่าง ๆ ได้แก้ไขปัญหาของท้องถิ่นคนด้วยคนของท้องถิ่นเอง เป็นเรื่องที่จำเป็น เพื่อให้การตอบสนองต่อปัญหาเป็นไปอย่างเหมาะสม ถูกต้อง และทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนั้นยังเป็นการเสริมสร้างความผูกพันระหว่างคนกับท้องถิ่นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนในระดับพื้นฐานได้เรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ในภาคปฏิบัติ อันเป็นการเสริมสร้างให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติเข้มแข็งขึ้น จากหลักการดังกล่าวนี้ ภายหลัง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เดินทางกลับจากการเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป ในปี พ.ศ. 2498 แล้ว จึงได้ดำริให้มีการจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นเยี่ยงนานาอารยประเทศขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีคำสั่งที่ 222/2499 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2499 เรื่อง ระเบียบบริหารราชการส่วนตำบลและหมู่บ้าน ส่งไปยังภาค จังหวัด และอำเภอ ในขณะนั้นให้มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการส่วนตำบลและหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยการจัดให้มีและจัดตั้งสภาตำบลทุกตำบลขึ้นนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลโดยรีบด่วน และในปีเดียวกันนั้น (พ.ศ. 2499) รัฐบาลเห็นว่าตำบลบางแห่งที่มีลักษณะ เป็นชุมชนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรมของท้องถิ่นได้โดยสมบูรณ์ จึงได้ตรา พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 ขึ้น โดยให้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีฐานะ เป็นนิติบุคคลสามารถดำเนินกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นได้โดยคนท้องถิ่นอิสระมากกว่ารูปแบบสภาตำบลแบบแรก (222/2499) ต่อมาอีกสิบปีภายหลังจากที่มีสภาตำบลขึ้น ปรากฏว่าการดำเนินงานของสภาตำบลโดยภาพรวมยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร กระทรวงมหาดไทยจึงมีคำสั่งเพิ่มเติมออกมาอีก เรื่องระเบียบบริหาร

ราชการส่วนตำบลและหมู่บ้านเป็นฉบับที่ 2 ที่ 275/2509 ลงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2509 โดยปรับปรุงสภาตำบลตามรูปแบบของคำสั่งที่ 222/2499 เป็นบางประการ และให้บังคับใช้เฉพาะบางตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการทดลองก่อน ถ้ารูปแบบสภาตำบลใหม่เหมาะสมมีประสิทธิภาพได้ผลดีก็จะขยายผล นำออกไปใช้ทั่วประเทศต่อไป ต่อมาการดำเนินการของสภาตำบลทั้ง 2 รูปแบบ และขององค์การบริหารส่วนตำบลก็ยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร รัฐบาลยุคจอมพลถนอม กิตติขจร ได้พิจารณาเห็นว่าควรมีการเปลี่ยนแปลง จึงได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515

การดำเนินงานของสภาตำบลตามรูปแบบต่าง ๆ ก่อให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดมาทุกยุค ก็คือปัญหาในด้านงบประมาณ บรรทัดฐานของสังคม ผู้นำท้องถิ่น ระเบียบกฎหมาย ความเป็นอิสระทางการบริหาร และความรู้ความเข้าใจของประชาชน (อัครเมศวร์ ทองนวล, 2534 น.23) ปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดความพยายามที่จะแสวงหารูปแบบสภาตำบลที่เหมาะสมสำหรับการปกครองตนเอง ในระดับชนบทของไทยตลอดมา ทั้งจากรัฐบาล และพรรคการเมืองต่าง ๆ

เมื่อรัฐบาลในสมัยของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เข้ารับผิดชอบในการบริหารประเทศ จึงได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 262/2535 แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงระบบการบริหารการปกครองท้องถิ่น มีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วย นักวิชาการ (อาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ) จำนวน 12 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านการปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 คน และข้าราชการกระทรวงมหาดไทย จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษาระบบการบริหารการปกครองท้องถิ่นที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันในทุกรูปแบบ เพื่อหาแนวทางและข้อเสนอในการปรับปรุงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่การคลัง และงบประมาณ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐบาล หน่วยงานส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคกับหน่วยปกครองท้องถิ่น รวมทั้งพิจารณาในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีความคล่องตัว และเกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานยิ่งขึ้น คณะกรรมการปรับปรุงระบบการ

บริหารการปกครองท้องถิ่นจึงได้ดำเนินการเสนอสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น ในปี พ.ศ. 2537

สภาตำบลตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ที่ 222/2499

รูปแบบสภาตำบลตามคำสั่งที่ 222/2499 นี้ (กระทรวงมหาดไทย : คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2499) กำเนิดจากหลักการที่รัฐบาลประสงค์ให้ราษฎรในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นของตนเท่าที่จำเป็นและไม่ขัดกับกฎหมายอื่นที่มีอยู่ โดยพิจารณาเห็นว่าหากการพัฒนาท้องถิ่นโดยให้ราษฎรเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและมีกิจกรรมด้วยจะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าทางราชการฝ่ายเดียว การจัดตั้งเป็นการจำลองรูปแบบการบริหารของหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่ในเวลานั้น ได้แก่ สภาเทศบาล สภาจังหวัด และกรรมการสุขาภิบาล แต่สภาตำบลที่ตั้งขึ้นนี้ ไม่ได้เป็นองค์กรนิติบุคคล เช่นเดียวกับหน่วยการปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อมุ่งที่จะเป็นหน่วยแรกที่ทดลองฝึกสอนราษฎรให้เข้าใจในรูปแบบการบริหารและการปกครองท้องถิ่นเสียก่อน เมื่อสภาตำบลเจริญก้าวหน้าขึ้น ราษฎรผู้สิทธิหน้าที่ดีขึ้น มีส่วนร่วมมากขึ้นทางราชการก็จะจัดยกระดับขึ้นเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปสุขาภิบาลหรือเทศบาล ตามความเหมาะสมต่อไป

สภาตำบลตามรูปแบบนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน มีดังนี้

1. คณะกรรมการตำบลซึ่ง เป็นฝ่ายบริหารงานในตำบลนั้นประกอบด้วย
 - 1) กำนันในตำบลนั้น
 - 2) แพทย์ประจำตำบล
 - 3) ครูใหญ่ของโรงเรียนภายในเขตตำบล
 - 4) ครูประชาบาล 1 คน
 - 5) หัวหน้าส่วนราชการในตำบล เช่น หัวหน้าสถานีตำรวจจรประจำตำบล นายช่างชลประทาน เป็นต้น

- 6) ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล
- 7) ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิในตำบลนั้นไม่น้อยกว่า 2 คน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตำบล มีดังนี้

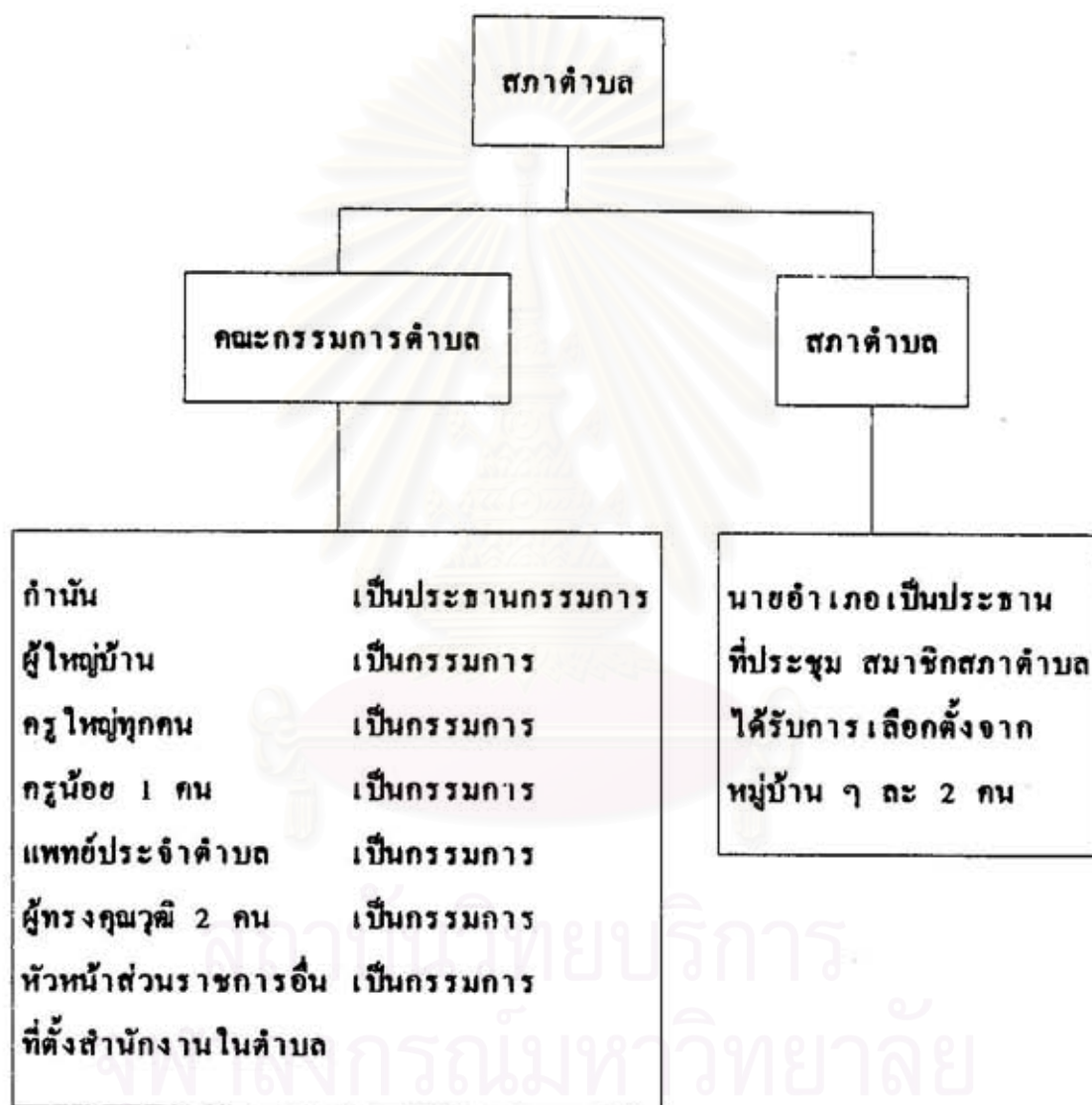
- 1) กิจการตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 อันเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตำบลเดิม
- 2) กิจการที่ส่วนกลางโอนเงินมาให้ดำเนินการ ได้แก่ ราชการบริหารส่วนภูมิภาค กระทรวงทบวงกรมตั้งการมา และผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย ให้คณะกรรมการตำบลรับไปจัดทำ
- 3) กิจการส่วนจังหวัด ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายให้ตำบลรับไปดำเนินการ
- 4) กิจการส่วนตำบลโดยเฉพาะ ได้แก่ กิจการอื่น ๆ ซึ่งไม่เข้าลักษณะข้อหนึ่งข้อใดดังกล่าวข้างต้น

2. สภาตำบล เป็นฝ่ายควบคุมการบริหารงานของคณะกรรมการตำบล ประกอบด้วยสมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน โดยมาจากการเลือกตั้ง คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นสมาชิกสภาตำบลได้นั้น อนุโลมตามคุณสมบัติของผู้จะรับสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบลอยู่ในตำแหน่งได้ตลอดชีวิต นอกจากผู้ใดมีความประพฤติชั่ว สมาชิกด้วยกันเองอาจจะเสนอให้สภาตำบลพิจารณาให้สมาชิกผู้นั้นพ้นจากความเป็นสมาชิกได้ หรือและเสนอให้อำเภอเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ผู้นั้นออกจากสมาชิกภาพได้

การประชุมสภาตำบลให้มีอย่างน้อยเดือนละครั้ง โดยให้นายอำเภอหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธานสภาโดยตำแหน่ง

แผนภูมิที่ 3.1

แสดงโครงสร้างการบริหารสภาตำบล ตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย
ที่ 222/2499 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2499

รายได้ของสภาตำบลส่วนใหญ่ได้รับจาก

1. เงินรายได้ที่โอนมาจากส่วนกลาง ได้แก่ เงินงบประมาณแผ่นดินซึ่งจังหวัดโอนมาให้แก่ตำบลเพื่อดำเนินการบริหารส่วนภูมิภาคในเขตตำบลนั้น
2. เงินรายได้จากข้อบัญญัติงบประมาณส่วนจังหวัด โดยจังหวัดโอนมาให้แก่ตำบล เพื่อดำเนินกิจการตามโครงการในข้อบัญญัติดังกล่าวในเขตตำบลนั้น รวมทั้งเงินอุดหนุนจากจังหวัด
3. เงินรายได้จากการเรียโรหรือผู้อุทิศให้ การเรียโรนั้นถ้าเป็นมติของสภาตำบล ให้เรียโรเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ซึ่งกฎหมายกำหนดแล้วให้ถือเป็นการเรียโรของกระทรวงมหาดไทยยอมดำเนินการเองได้

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของสภาตำบลในรูปแบบดังกล่าวมีดังนี้

1. ปัญหาด้านบุคลากรและบรรทัดฐานของสังคม โดยเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการจัดตั้งสภาตำบลขึ้นมาก็เพื่อให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (เชาวน์วัศ สุคตภา, 2518) แต่ในทางปฏิบัติจริงเมื่อมีการประชุมนายอำเภอซึ่งเป็นที่เคารพยำเกรงของประชาชนและข้าราชการทั่วไปจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาตำบลยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของสภาตำบลประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล หรือข้าราชการอื่น ๆ ซึ่งเป็นกรรมการตำบลต่างเป็นผู้ได้บังคับบัญชาหรืออยู่ในการกำกับดูแลของนายอำเภอ จึงมีความนับถือและเกรงใจในสถานภาพที่สูงกว่าของนายอำเภอ การแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับนายอำเภอจึงมีน้อย

2. ปัญหาการประสานงานระหว่างคณะกรรมการตำบลกับสภาตำบลการปกครองสภาตำบลรูปแบบนี้ได้แยกออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายสภาตำบลกับฝ่ายกรรมการตำบล แต่ละฝ่ายมีอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบในการบริหารงานของตำบลแตกต่างกัน จึงมักมีความขัดแย้งไม่ประสานงานกันในทางปฏิบัติ คณะบุคคลทั้งสอง

ต่าง ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และวิธีทำงานร่วมกัน เป็นคณะมาก่อน

3. ปัญหาเรื่องรายได้ของสภาตำบล รายได้ของสภาตำบลเป็นเรื่องสำคัญที่จะมีผลให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นและสนใจจะเข้าร่วมในการดำเนินงานของท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด สภาตำบลซึ่งมีหน้าที่พิจารณางบประมาณใช้จ่ายเงินจากภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งมีอยู่น้อยและไม่มียาไรได้อื่นที่แน่นอน การสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นจึงอยู่ในวงจำกัด นอกจากนั้นการพิจารณางบประมาณในการพัฒนาตำบล โดยสภาตำบลนี้ก็อาจถูกยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ความเป็นอิสระในงบประมาณจึงมีจำกัดเช่นกัน

4. ปัญหาเรื่องจำนวนสมาชิกสภาตำบล ทั้งคณะกรรมการตำบลและสมาชิกสภาตำบลมีเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมากไม่สะดวกแก่การที่จะเรียกประชุมและหากที่จะมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันได้ ในการประชุมก็เป็นไปในลักษณะพิธีการ มีระเบียบวิธีปฏิบัติยุ่งยากกว่าที่ประชาชนในชนบทซึ่งมีความรู้ร้น้อยจะเข้าใจได้

5. ไม่มีกำหนดอายุการเป็นสมาชิกสภาตำบลที่แน่นอน ทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการที่จะแสดงฝีมือ เพราะสามารถอยู่ตลอดไปได้จนตายโดยไม่มีผู้แข่งขัน

6. ในระยะแรก ๆ มีการประชุมทุก ๆ เดือน แต่เป็นการประชุมแบบพิธีรีตอง กรรมการไม่สนใจในการประชุม

7. ไม่มีที่ปรึกษาและพี่เลี้ยง กล่าวคือขาดคนออกไปคลุกคลีให้ความคิดเห็น เสนอแนะ ชี้นำสร้างความเข้าใจ เพิ่มความกระตือรือร้นในการที่จะปกครองตนเอง

8. การจัดตั้งเป็นไปโดยไม่มี การทดลอง (กำหนดให้เสร็จภายใน 3 เดือน นับแต่มีคำสั่ง) ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการสั่งการจากเบื้องบนโดยไม่มีเวลาทำความเข้าใจ ไร้ใจชาวบ้าน

9. การจัดทำงบประมาณไม่เป็นไปตามความต้องการของราษฎร ต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติของหน่วยเหนือ

องค์การบริหารส่วนตำบลตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 74 ตอนที่ 10/2500)

หลักการและเหตุผลในการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เพื่อให้บางตำบลซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนมีความเจริญทางเศรษฐกิจพอที่จะดำเนินการส่วนตำบลที่ชุมชนในตำบลนั้นต้องการได้เองด้วยความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นนั้น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในตำบลนั้นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตยโดยตามรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นโดยสมบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบล กฎหมายกำหนดให้เป็นนิติบุคคล มีสภาตำบลและคณะกรรมการตำบลดำเนินการส่วนตำบลที่แยกออกเป็นส่วนตัวต่างหากจากราชการบริหารส่วนภูมิภาค รูปแบบการบริหารส่วนตำบลนี้เป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การบริหารระบบเทศบาลต่อไปซึ่งกฎหมายกำหนดให้ตำบลที่ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลแล้ว ให้ตำบลนั้นพ้นจากสภาตำบลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิต่าง ๆ ให้โอนเป็นของเทศบาลที่ได้จัดตั้งขึ้นใหม่

การดำเนินการส่วนตำบลอยู่ในความดูแล และรับผิดชอบของคณะกรรมการตำบล ซึ่งประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยแต่งตั้ง กล่าวคือ ถ้านั้นท้องถิ่นจะเป็นประธาน สำหรับกรรมการโดยตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยแพทย์ประจำตำบล ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน สำหรับกรรมการโดยแต่งตั้ง นายอำเภอท้องถิ่นจะแต่งตั้งจากครูใหญ่โรงเรียนในตำบลนั้น หรือแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการโดยแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกิน 5 คน การบริหารกิจการของตำบลอยู่ในรูป

คณะกรรมการต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกัน การประชุมของคณะกรรมการดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม ในกรณีที่กำนันท้องที่ซึ่งเป็นประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมให้คณะกรรมการตำบลเลือกตั้งกันเองเป็นประธานคณะกรรมการเฉพาะในการประชุมคราวนั้น สำหรับมติข้อวินิจฉัยข้อปรึกษาให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการตำบลคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าจำนวนเสียงเท่ากัน ประธานในที่ประชุมจะออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียง เป็นเสียงชี้ขาด ปกติแล้วการประชุมคณะกรรมการตำบลย่อมเป็นการเปิดเผย แต่ถ้าคณะกรรมการตำบลรวมกันไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการที่มาประชุมขอร้องให้ทำการประชุมลับ ประธานในที่ประชุมจะต้องดำเนินการตามนั้น

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีพนักงานตำบลซึ่งปฏิบัติงานส่วนตำบล และได้รับเงินเดือนโดยมีอัตราเงินเดือนและตำแหน่งในงบประมาณของตำบล พนักงานตำบลนี้รวมถึงข้าราชการส่วนจังหวัด หรือข้าราชการในองค์การบริหารส่วนจังหวัด และรวมตลอดถึงข้าราชการพลเรือนซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดได้มีคำสั่งให้ไปปฏิบัติกิจการส่วนตำบลด้วย อย่างไรก็ตาม พนักงานตำบลอยู่ภายใต้บังคับของพระราชกฤษฎีกาซึ่งจะกำหนดวิธีการบรรจุ การเลื่อนชั้น การเลื่อนอันดับ การเลื่อนชั้น การโอน การเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง การกำหนดอัตราเงินเดือน การสอบสวน การรักษาวินัย และการออกจากตำแหน่งของพนักงานตำบล

ในการปฏิบัติหน้าที่กฎหมายให้ถือว่าประธานคณะกรรมการตำบลก็คื มีกรรมการตำบลก็คื และพนักงานตำบลมีฐานะเป็นเจ้าของพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา แต่มิได้หมายความว่ากรรมการตำบลเป็นเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะมิได้เป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่เฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านย่อมมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดได้ตามที่กำหนดไว้กฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ส่วนคณะกรรมการตำบลมีอำนาจหน้าที่เป็นไปในรูปเตรียมการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตามนัยแห่งกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่เช่นเดียวกัน แต่วิธีการดำเนิน

งานนั้น คณะกรรมการตำบลต้องทำแผนการ เสนอที่ประชุมสภาตำบลพิจารณา เสียก่อน

นับแต่วันที่มีประกาศกระทรวงมหาดไทยจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องระงับการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการตำบล กล่าวคือ จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล คณะกรรมการตำบลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงมีฐานะที่แตกต่างไปจากเดิม โดยจะเป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ภายในตำบล ตามมติของสภาตำบลและรับผิดชอบร่วมกันต่อสภาตำบล ส่วนฐานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลที่มีประกาศจัดตั้ง เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ยังคงมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่อยู่สำหรับในกิจการที่ทางราชการมิได้มอบหมายให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการ
2. ในฐานะเป็นกรรมการตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องบริหารกิจการต่าง ๆ ตามประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลของกระทรวงมหาดไทยภายใต้ความควบคุมของสภาตำบล
3. ในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง ย่อมมีหน้าที่ที่จะชี้แจง แสดงความเห็นตลอดจนออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมสภาตำบลได้ด้วย แต่จะดำรงตำแหน่งประธานสภาตำบลหรือรองประธานสภาตำบลด้วยไม่ได้

การออกจากตำแหน่งของคณะกรรมการตำบล ในส่วนของคณะกรรมการ โดยตำแหน่งย่อมพ้นจากการ เป็นกรรมการตำบลเมื่อต้องออกจากตำแหน่งนั้น ๆ ส่วนคณะกรรมการตำบลโดยการแต่งตั้งออกจากตำแหน่งโดยการตาย ลาออกโดยยื่นใบลาออกก่อนายอำเภอ ในกรณีที่ตั้งตั้งจากตำแหน่งครูใหญ่ในโรงเรียนในตำบล เมื่อออกจากราชการหรือพ้นจากตำแหน่ง ในเขตตำบลนั้นและนายอำเภอสั่งให้ออก เพราะเห็นว่าไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือนายอำเภอสั่งให้ออกโดยได้สอบสวนแล้ว

เห็นว่า เป็นผู้แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบโดยตรง หรือทางอ้อมเกี่ยวกับกิจการส่วนตำบลนั้น

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

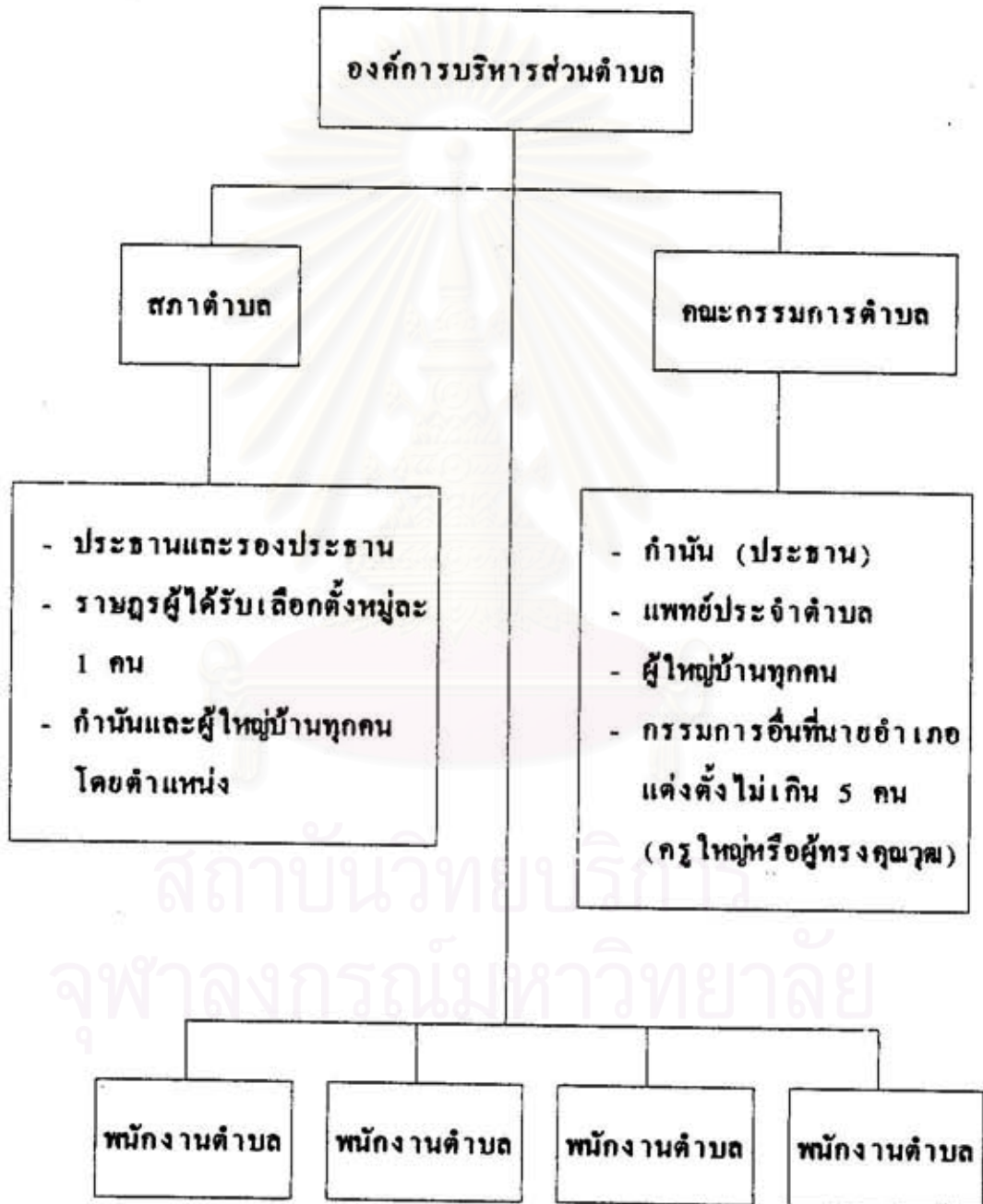
1. การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. การจัดให้มีและบำรุงทางบกทางน้ำ
3. การป้องกันและระงับสาธารณภัย
4. การส่งเสริมให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
5. การบำรุงและการส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
6. การส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรมและสังคมสงเคราะห์

หน้าที่ดังกล่าวข้างต้น หากองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งใดยังไม่พร้อมที่จะรับปฏิบัติ ก็ต้องชี้แจงเหตุผลและรายละเอียดให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่พึงปฏิบัติได้ ในทำนองเดียวกัน หากองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งใดประสงค์จะกระทำกิจการอย่างอื่น ๆ นอกเหนือไปจากกิจการทั้ง 6 ประการดังกล่าวแล้ว ต้องขออนุมัติไปยังกระทรวงมหาดไทย โดยชี้แจงแสดงเหตุผล หลักฐานข้อเท็จจริงและสถิติต่าง ๆ ทั้งนี้ควรได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลเสียก่อน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3.2

โครงสร้างการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล
ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499

รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

1. ภาษีบำรุงท้องที่ซึ่งได้รับแบ่งจากจังหวัดในอัตราร้อยละ แปดสิบ
2. เงินเรียไรตามมติสภาตำบล
3. เงินอุดหนุนจากส่วนกลางหรือจังหวัด
4. เงินที่มีผู้อุทิศให้

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล มีดังนี้
(บรรทัด สิงหนุตร, 2509)

1. ในด้านหน้าที่ของสภาตำบลที่ประสงค์ให้เป็นฝ่ายนิติบัญญัติควบคุมการบริหาร มีหน้าที่ในการตราข้อบัญญัติตำบล รวมทั้งอภิปรายพิจารณาข้อปรึกษาต่าง ๆ ของท้องถิ่น แม้ว่าสภาตำบลมีอำนาจหน้าที่ที่จะตราข้อบัญญัติในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ แต่ก่อนที่จะออกเป็นข้อบัญญัติได้นั้น จะต้องนำร่างข้อบัญญัติตำบลที่เรียบร้อยแล้วเสนอให้นายอำเภอพิจารณา ถ้านายอำเภอเห็นชอบก็จะลงชื่อภายใน 30 วัน นับแต่วันได้รับร่างแล้วใช้บังคับได้ ถ้านายอำเภอไม่เห็นชอบด้วยก็จะส่งร่างข้อบัญญัติตำบลไปให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา หากผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วยก็ให้ส่งกลับมายังนายอำเภอลงชื่อใช้บังคับ ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ระงับไป จะเห็นได้ว่า แม้แต่องค์การบริหารส่วนตำบลที่ดั่งขึ้นมา เพื่อให้มีอิสระในการบริหารราชการภายใน ตำบลก็หาได้มีอิสระ โดยสมบูรณ์ไม่

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมจากรับด้านการเงิน เมื่อพิจารณาถึงรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว จะเห็นได้ว่าองค์การฯ มีรายได้ไม่เพียงพอในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ดังนั้นกฎหมายถึงได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีรายได้จากเงินอุดหนุนจากรัฐบาล และเงินอุดหนุนนี้เองเป็นข้อผูกพันให้้องค์การฯ ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ในการขอรับเงินอุดหนุน ทำให้ขาดความเป็นอิสระในการวินิจฉัยสั่งการไปโดยปริยาย เท่ากับเป็นอุปสรรคต่อการปกครองตนเองในที่สุด

รูปหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปองค์การบริหารส่วนตำบลนี้ ถูกยกเลิกไป โดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ซึ่งในขณะนั้นมีองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ทั้งสิ้น 59 องค์การฯ

สภาตำบลตามคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย ที่ 275/2509

คำสั่งของกระทรวงมหาดไทยแบบนี้มีจุดประสงค์ที่จะปรับปรุงรูปแบบสภาตำบลซึ่งอยู่ภายใต้แห่งคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 222/2499 เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ไม่มีผลบังคับถึงองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ.2499 คำสั่งนี้จัดให้มีขึ้นเพื่อความสอดคล้องกับแนวทางดำเนินการตามโครงการพัฒนาพลเมืองระบอบประชาธิปไตยที่รัฐบาลกำหนดขึ้น

สภาตำบลตามที่ได้ปรับปรุงขึ้นใหม่นี้ได้รวมคณะกรรมการตำบลและสภาตำบลเข้าเป็นองค์การเดียวกันเรียกว่า "คณะกรรมการสภาตำบล" ประกอบด้วยกรรมการ 3 ประเภท คือ (กระทรวงมหาดไทย : คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 275/2509 ลงวันที่ 1 มีนาคม 2509)

1. กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล
2. กรรมการโดยการคัดเลือก ได้แก่ ครูประจำตำบลในตำบลนั้นหนึ่งคน ซึ่งนายอำเภอ เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก ครูประจำตำบลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นครูใหญ่
3. กรรมการโดยการเลือกตั้ง ได้แก่ ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละหนึ่งคน ซึ่งราษฎร ในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้เลือกตั้ง โดยให้นำเอาวิธีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านมาใช้โดยอนุโลม

กำนันเป็นประธานคณะกรรมการสภาตำบลโดยตำแหน่งและให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นรองประธาน นอกจากนั้นให้คณะกรรมการสภาตำบลเลือกเลขานุการหนึ่งคนเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการประชุม งานธุรการ และงานอื่น ๆ

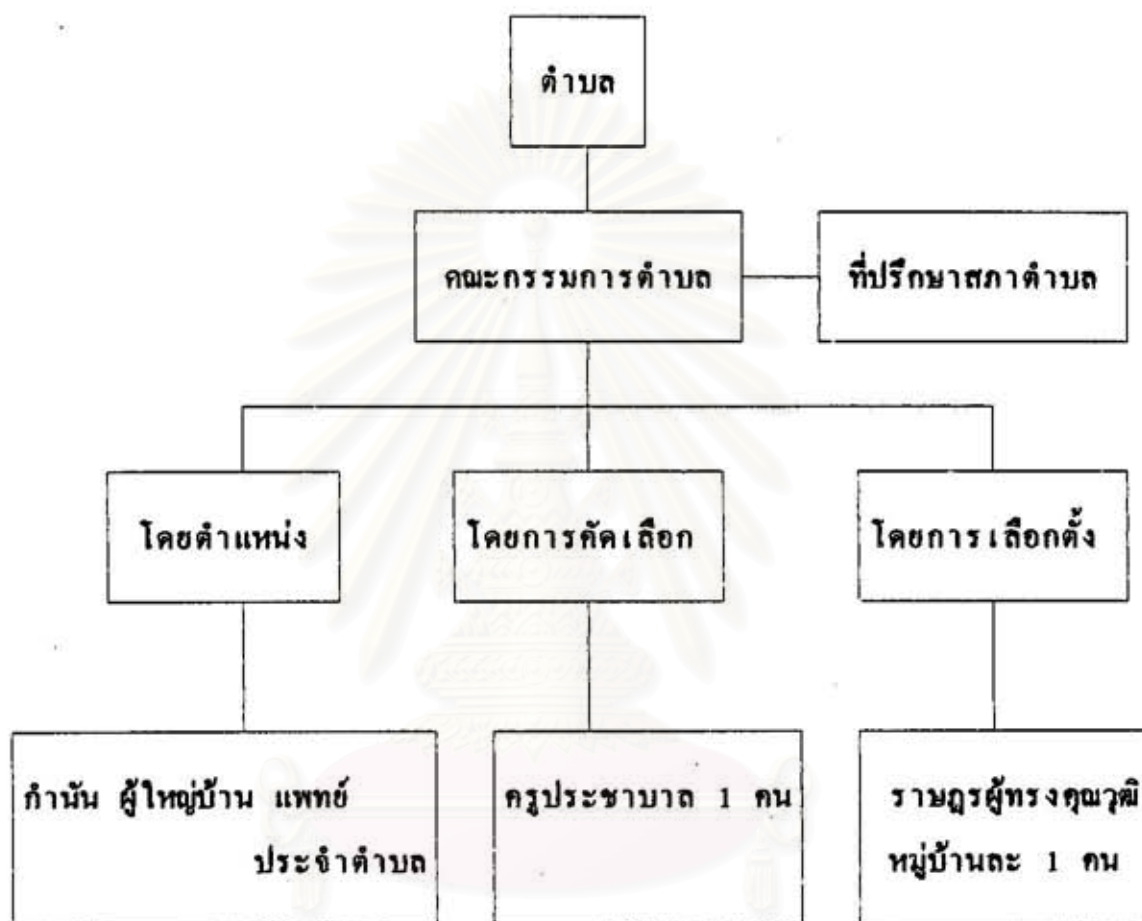
ที่คณะกรรมการสภาตำบลมอบหมายให้จัดทำ เถขานุกรณี่อาจเลือกจากกรรมการสภาตำบลหรือจากบุคคลภายนอกก็ได้ แต่โดยปกติมักจะเลือกจากกรรมการสภาตำบลที่เป็นครูประจำตำบลอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี และให้พัฒนากรเป็นที่ปรึกษาสภาตำบล

การจัดตั้งสภาตำบลตามคำสั่งนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการพัฒนาพลเมืองระบอบประชาธิปไตยที่รัฐบาลกำหนดขึ้น โดยเจ้าหน้าที่บริหารงานของตำบลจะต้องได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้ ความสามารถและทัศนคติที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สำหรับตำบลโคจะจัดให้มีรูปแบบการปกครองตำบลดังกล่าวกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้กำหนดและตั้งการตามคำสั่งงบประมาณที่กระทรวงมหาดไทยได้รับเป็นปี ๆ ไป กระทรวงมหาดไทยสั่งให้จัดตั้งสภาตำบลรูปแบบ 275/2509 ในตำบลโคก็ให้ยกเลิกสภาตำบลตามรูปแบบ 222/2499 ในตำบลนั้น ในระยะแรกที่มีประกาศจัดตั้งสภาตำบลรูปแบบ 275/2509 นี้จะมีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังไม่สามารถจัดตั้งทดแทนรูปแบบเดิมได้มากนัก ในปี พ.ศ.2515 (ปีที่ยกเลิกสภาตำบลรูปแบบ 222/2499 และ 275/2509) มีสภาตำบลตามรูปแบบ 222/2499 อยู่ 3,100 ตำบล และสภาตำบลรูปแบบ 275/2509 อยู่ 1,509 ตำบล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3.3

แสดงโครงสร้างการบริหารสภาตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 275/2509

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อำนาจหน้าที่ของสภาตำบลรูปแบบตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย
ที่ 275/2509

ตามรูปแบบนี้สภาตำบลจะร่วมกับคณะกรรมการตำบล เรียกว่า
คณะกรรมการสภาตำบลซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. ให้คณะกรรมการสภาตำบลดำเนินการควบคุมและรับผิดชอบในการ
บริหารงานของสภาตำบล โดยมีประธานคณะกรรมการสภาตำบลเป็นหัวหน้าและมี
เจ้าหน้าที่และที่ปรึกษาดังนี้

1) เลขานุการ ให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการประชุม งานธุรการและงาน
อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการสภาตำบลมอบหมายให้ ตำแหน่งนี้ให้คณะกรรมการสภา
ตำบลเลือกตั้งกันเอง หรือจะตั้งจากบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่กรรมการสภาตำบลก็ได้
และอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

2) พัฒนาการท้องถิ่น ให้เป็นที่ปรึกษาสภาตำบล

2. สภาตำบลอาจพิจารณาขอความช่วยเหลือในด้านวิชาการ วัสดุและ
จากหน่วยราชการ องค์กรหรือเอกชน ตามที่เห็นสมควร โดยเสนอไปยังนาย
อำเภอ เพื่อดำเนินการตามระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการนั้น ๆ

3. คณะกรรมการสภาตำบลอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการ
ใด ๆ ตามงบประมาณของสภาตำบล หรือเพื่อการอื่นใดก็ได้ คณะอนุกรรมการ
ดังกล่าวจะแต่งตั้ง จากบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นอนุกรรมการด้วยก็ได้

4. ให้สภาตำบลมีหน้าที่ดังนี้

1) ดำเนินกิจการส่วนจังหวัดตามที่ได้รับมอบหมายจากจังหวัดอย่าง
ใดอย่างหนึ่ง ซึ่งได้แก่

- การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
- การศึกษา การทำนุบำรุงศาสนา และการส่งเสริมศีลธรรม
- การสังคมสงเคราะห์อันรวมทั้งการสาธารณูปการและการประกันสังคม
- การป้องกันโรค การบำบัดโรค การจัดตั้งและการบำรุงสถานพยาบาล
- การจัดให้มีและการทำนุบำรุงทางน้ำ ทางบกและการชลประทานราษฎร
- การรักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- การจัดให้มีน้ำสะอาดและการประปา
- การจัดให้มีตลาดและท่าเทียบเรือ
- การจัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- การจัดให้มีฌาปนสถาน
- การจัดให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะตลอดจนสถานที่อบรมประชาชนและประชุมราษฎร
- การบำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่น
- การจัดการคุ้มครองดูแลและจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินส่วนจังหวัด
- การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ
- กิจการอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นเพื่อประโยชน์ของราษฎรและท้องถิ่นหรือหน้าที่อื่นซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่กิจการส่วนจังหวัด ทั้งนี้

ต้องดำเนินการภายในวงเงินงบประมาณที่ได้รับอนุมัติจากสภาจังหวัดแล้ว

2) พิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการและงานเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการสภาตำบลเสนอ ทั้งนี้ ให้มีอำนาจที่จะตัดทอนแก้ไขหรือรวมกิจการอย่างเดียวกันเป็นโครงการ

รวมทั้งตำบลได้แล้วแต่กรณี แล้วเสนอโครงการไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ จังหวัดในฐานะราชการบริหารส่วนภูมิภาคโดยผ่านนายอำเภอเพื่อขอรับความช่วยเหลือ

3) ให้ความร่วมมือและประสานงานในโครงการ สนับสนุนให้มีการร่วมมือจากองค์การอาสาสมัคร หรือองค์การสาธารณกุศล ตลอดจนพิจารณาแก้ไข ปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล

4) เผยแพร่การพัฒนาของทางราชการในด้านอื่น ๆ

5) เมื่อปรากฏ ข้าราชการพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานใน ตำบลนั้น ได้ประพฤติชั่วหรือทำการเบียดเบียนข่มเหงราษฎรหรือละเลยหน้าที่ อัน อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมแล้ว คณะกรรมการสภาตำบลคนใดคนหนึ่ง จะ เสนอตั้งข้อร้อง เกียรติผู้ยื่นข้อคณะกรรมการสภาตำบลก็ได้ เมื่อคณะกรรมการสภา ตำบลได้อภิปรายและรับรองข้อ เสนอของกรรมการสภาตำบลผู้นั้นแล้ว ก็ให้รีบส่งมติ รับรองของคณะกรรมการสภาตำบลผ่านนายอำเภอไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา ความสมควรแก่กรณีต่อไป

6) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่กำหนดไว้

7) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการจะได้มอบหมาย

สภาตำบลตามรูปแบบนี้ มีรายได้เป็นของตนเองมากขึ้นเพื่อที่จะใช้เป็น ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1) เงินที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2) เงินที่ได้รับจากกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

3) เงินที่สภาตำบลจัดหามาเอง เช่น การจัดตลาดนัด ทำเทียบเรือ

เป็นต้น

การที่กำหนดให้สภาตำบลมีรายได้มากขึ้นนี้ รัฐบาลมีความประสงค์ที่จะให้ สภาตำบลรูปแบบนี้ มีรายได้พอที่จะนำไปตั้งงบประมาณสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นตาม ความต้องการของราษฎรได้จริง จึงให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดให้ความช่วยเหลือ แก่สภาตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้แบ่งภาษีบำรุงท้องที่ที่เก็บได้ในตำบลนั้น ให้แก่สภาตำบลเป็นจำนวนร้อยละ 40 เพื่อให้สภาตำบลสามารถวางโครงการใช้

ถ่ายเงินในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างสม่ำเสมอแน่นอน ส่วนเงินช่วยเหลืออย่างอื่น อาจพิจารณาให้บ้างตามความเหมาะสม ในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลอาจพิจารณาจัดสรร เงินอุดหนุนตามโครงการพิเศษที่เสนอขอรับความช่วยเหลือได้ด้วย จากที่กล่าวมาจะ เห็นได้ว่าสภาตำบลรูปแบบ 275/2509 อยู่ในสภาพที่จะดำเนินการได้ดีกว่าสภาตำบล รูปแบบ 222/2499 อยู่หลายประการ

การดำเนินงานของสภาตำบลรูปแบบนี้ดีขึ้นกว่าเดิม สามารถลดปัญหาการ ประสานงานในการบริหารลงได้ แต่ก็ยังคงได้รับอิทธิพลของข้าราชการประจำอยู่คือ ครูประจำตำบล ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเลขานุการสภาตำบล และการจัดตั้งสภาตำบลรูปแบบนี้ไม่ได้ดำเนินการทั่วประเทศอย่างทั่วถึง เพราะ เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อเป็นไป ตามโครงการพัฒนาพลเมืองระบอบประชาธิปไตย

สภาตำบลตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326

ในระยะเวลาก่อนหน้าที่จะมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ออกมาใช้บังคับ ปรากฏว่าในห้วงนั้น (พ.ศ. 2509 - 2515) ประเทศไทยมีหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นในชนบทระดับตำบลอยู่ถึง 3 รูปแบบ คือสภาตำบลตามคำสั่งกระทรวง มหาดไทย ที่ 222/2499 องค์การบริหารส่วนตำบลตาม พ.ร.บ.ระเบียบ บริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 และสภาตำบลตามคำสั่งกระทรวง มหาดไทย ที่ 275/2509 ทำให้เกิดความสับสนในการกำหนดระเบียบปฏิบัติ การจัดสรรเงินงบประมาณให้ความช่วยเหลือ ทางคณะปฏิวัติ โดยจอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติจึงได้ออกประกาศคณะปฏิวัติมาเพื่อแก้ไขปรับปรุงสภา ตำบลตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 โดยพิจารณาเห็นว่าตำบลเป็นหน่วยการปกครองพื้นฐานของการปกครองส่วนภูมิภาค และเป็นหน่วยการปกครองที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการปกครองส่วนภูมิภาคใน ระดับอื่น หากการปกครองพื้นฐานไม่มั่นคงและเหมาะสมแล้วจะมีผลกระทบกระเทือน ต่อการปกครองส่วนภูมิภาคในระดับอื่น ๆ อันเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญ ก้าวหน้าและการอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎร แต่ปรากฏว่าการจัดระเบียบบริหาร

ของตำบลยังแยกกันอยู่หลายรูปแบบ และบางรูปแบบก็ไม่อาจปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพได้ สมควรแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบบริหารราชการของตำบลให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันยิ่งขึ้น ตามคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 นี้ได้กำหนดให้สภาตำบลตามรูปแบบใหม่มีรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ส่วนจุดมุ่งหมายของคำสั่งฉบับนี้ก็ยังคงไม่แตกต่างจากหลักการเดิมคือ เพื่อให้สภาตำบลเป็นองค์กรพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยและการบริหารงานพัฒนาของชนบทในระดับตำบล

คำสั่งของคณะปฏิวัติมีสาระสำคัญ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 89 ตอนที่ 190,2515)

1. ให้ยกเลิก

- 1) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499
- 2) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511

2. ให้โอนบรรดาทรัพย์สิน หนี้และสิทธิขององค์การบริหารส่วนตำบลไปเป็นของจังหวัดที่ตำบลนั้นอยู่ในท้องที่

3. ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้จะใช้ในการบริหารราชการตำบลใดให้กระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

4. การบริหารราชการเกี่ยวกับตำบลตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 275/2509 และคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 ให้คงใช้ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้มีการจัดระเบียบบริหารของตำบลตามข้อ 3 ซึ่งให้แล้วเสร็จภายในกำหนดสามปี

5. ให้ตำบลที่จัดระเบียบบริหารตามคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับนี้มีองค์ประกอบดังนี้ มีคณะกรรมการสภาตำบล 2 ประเภท ได้แก่

1) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกคนและแพทย์ประจำตำบล

2) กรรมการโดยการเลือกตั้ง ได้แก่ ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านนั้นทำการเลือกตั้ง โดยปกติอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับการเลือกตั้งและวิธีการเลือกตั้ง ใช้เช่นเดียวกับ การเลือกผู้ใหญ่บ้าน

ที่ปรึกษาสภาตำบลคนหนึ่งแต่งตั้งจากปลัดอำเภอ หรือพัฒนากรท้องที่ และมีเลขานุการสภาตำบลหนึ่งคนซึ่งแต่งตั้งจากครูประชาบาลในตำบลนั้น ทั้งนี้ นายอำเภอท้องที่เป็นผู้คัดเลือกที่ปรึกษาสภาตำบลและ เลขานุการสภาตำบล แล้ว รายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

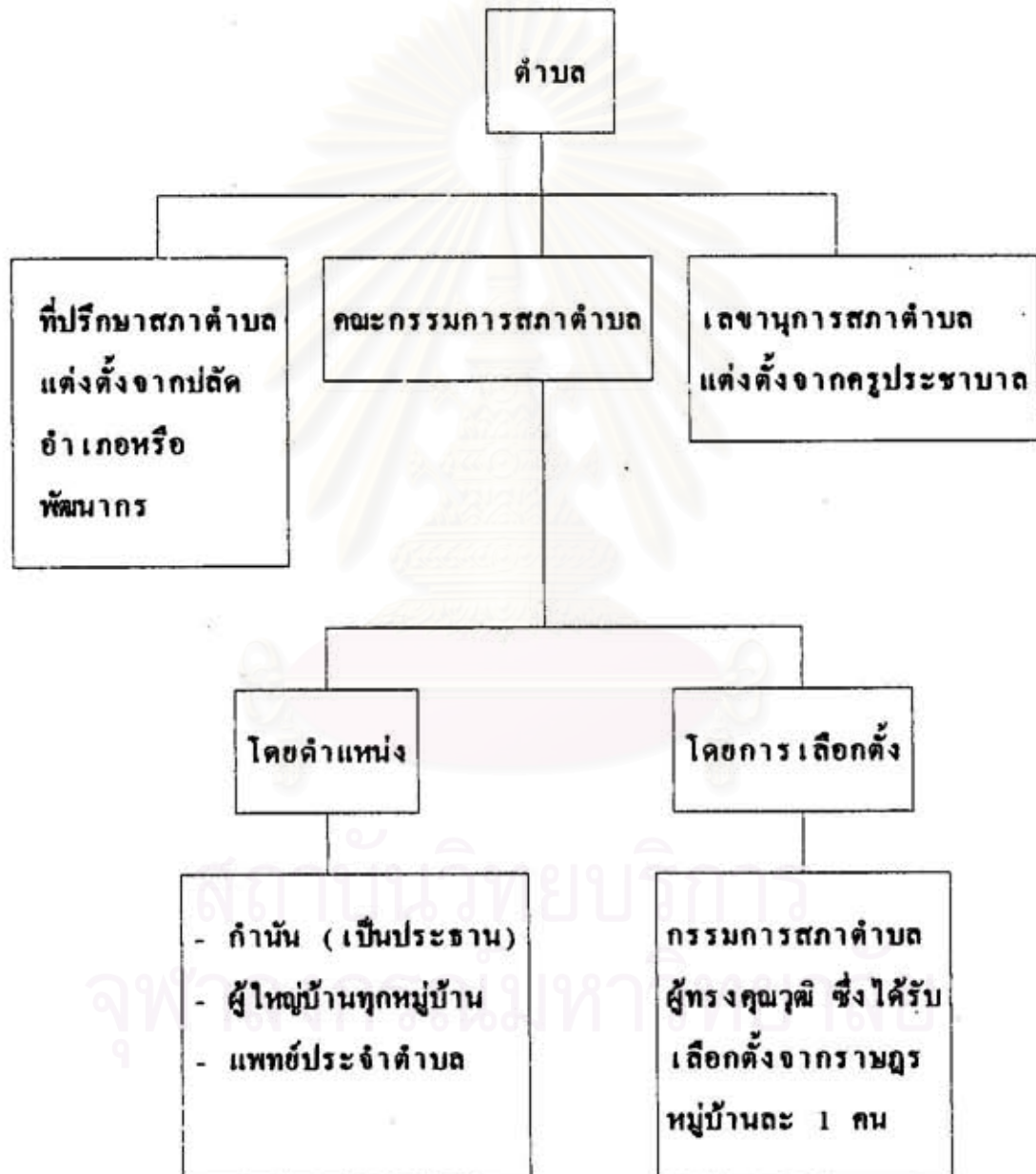

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3.4

แสดงโครงสร้างการบริหารสภาตำบลตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 326

ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515

สภาตำบลตามรูปแบบนี้ได้รับการปรับปรุงให้มีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่กว้างขวางขึ้นเพื่อให้สามารถบริหารงานของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ หน้าที่เหล่านั้น ได้แก่

1. บริหารงานของสภาตำบล หรือดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด งานบริหารสภาตำบล ได้แก่ การพิจารณาจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสนอให้นายอำเภออนุมัติ และการจัดทำโครงการพัฒนาตำบลในด้านต่าง ๆ ที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ครอบคลุมถึงกิจการส่วนจังหวัดอันเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งหมด เท่าที่สภาตำบลจะสามารถทำได้

2. พิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับโครงการพัฒนาตำบล กิจการใดที่สภาตำบลเห็นว่าสามารถสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ สภาตำบลมีหน้าที่ริเริ่มแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นมติที่ประชุมของสภาตำบลเพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานเบื้องบนได้

3. ให้ความร่วมมือและประสานงานในโครงการ สนับสนุนให้มีการร่วมมือจากองค์การอาสาสมัคร หรือองค์การสาธารณกุศล ตลอดจนพิจารณาแก้ไขปัญหาหรือข้อขัดข้องและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาตำบล

4. เผยแพร่การดำเนินงานพัฒนาของทางราชการ ให้ราษฎรทราบ

5. ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่นที่กำหนดไว้สำหรับคณะกรรมการตำบลคือ เป็นคณะที่ปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน โดยเฉพาะ เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตำบล การส่งเสริมอาชีพราษฎร เป็นต้น

6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการได้มอบหมาย ในกรณีที่ได้กำหนดให้ประธานกรรมการสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการตามมติของสภาตำบล เว้นแต่สภาตำบลจะมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการแทน

สภาตำบลตามรูปแบบนี้ได้รับการปรับปรุง ให้มีรายได้มากขึ้น และแน่นอนขึ้นกว่าเดิม โดยกฎหมายกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดสรรเงินดังต่อไปนี้ ตามที่เห็นสมควร ให้แก่สภาตำบลเพื่อเป็นรายได้

1. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
2. เงินภาษีบำรุงท้องที่ที่เก็บได้จากที่ดินในเขตตำบลนั้นที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลหรือเทศบาล
3. ภาษีโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ๆ กับที่ดินซึ่งใช้ต่อเนื่องกับโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ซึ่งเก็บได้ในเขตตำบลนั้นที่อยู่นอกเหนือเขตสุขาภิบาลหรือเทศบาล
4. เงินอากรฆ่าสัตว์ ค่าธรรมเนียมโรงพักสัตว์ และค่าธรรมเนียมโรงฆ่าสัตว์ที่เก็บได้เนื่องจากการฆ่าสัตว์ในเขตตำบลนั้นที่อยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล
5. ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตการพนันตามกฎหมายว่าด้วยการพนันที่เก็บเพิ่มขึ้นตามข้อบัญญัติจังหวัดในเขตตำบลนั้น

สภาตำบลอาจมีรายได้อื่น ๆ ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะจัดสรรให้ทำการตำบล

ตามคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 นี้กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยจัดให้มีที่ทำการตำบลขึ้นในเวลาอันสมควร โดยพยายามที่จะทำให้มีการดังกล่าวเป็นที่เหมาะสม เป็นศูนย์กลางของตำบลและสะดวกในการติดต่อ จากการดำเนินการที่ผ่านมาก็นับได้ว่าอยู่ในขั้นพอใจแต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานก็พบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการดังต่อไปนี้ (ทวี หงษ์วิวัฒน์, 2527)

1. กรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้อยู่ในระดับต่ำ ขาดความรู้ในด้านกฎหมาย ระเบียบ ตลอดจนวิชาการด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน ทำให้การบริหารงานไม่ค่อยราบรื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผน จัดทำโครงการ การติดตามควบคุมโครงการยังไม่เป็นที่พอใจในด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่กรรมการสภาตำบลมักไม่ทราบว่าบทบาทหน้าที่ของคนมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและมีผลต่อประเทศชาติเพียงใด กรรมการสภาตำบลที่รับตำแหน่งใหม่ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของคนทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในสภาตำบลขาดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้านความกระตือรือร้นในการทำงาน กรรมการโดยตำแหน่งมักจะคิดว่างานสภาตำบลเป็นงานฝากไม่ใช่งานหลักของคน คนได้รับการเลือกตั้งเข้ามาในฐานะอื่นไม่ใช่ในฐานะกรรมการสภาตำบล ส่วนกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งนั้นก็มึบทบาทน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารโครงการ

2. โครงสร้างสภาตำบลในปัจจุบันยังไม่เอื้ออำนวยให้สภาตำบลปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นอิสระ ทั้งนี้เพราะสภาตำบลยังมิได้เป็นนิติบุคคลและยังไม่มีฐานะเป็นองค์กรส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย การบริหารงานจึงขาดความคล่องตัวทั้งที่ในปัจจุบันองค์กรประกอบของสภาตำบลมาจากประชาชนทั้งหมด ส่วนข้าราชการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและเลขานุการ

3. งบประมาณในการดำเนินงานกิจกรรมของสภาตำบลยังคงมีอยู่น้อย ไม่เพียงพอสำหรับการจัดทำโครงการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มีสภาตำบลเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่มีรายได้มากพอ สภาตำบลส่วนใหญ่ยังคงต้องรับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอยู่ สาเหตุที่มีงบประมาณจำกัดก็เพราะแหล่งที่มาของรายได้มีน้อยที่เป็นหลักของรายได้ในปัจจุบันก็คือภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งในชนบทนั้นไม่สามารถจัดเก็บในอัตราสูงได้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่รัฐบาลมีนโยบายการสร้างงานในชนบท (กศช.) ขึ้น และจัดสรรเงินงบประมาณสำหรับโครงการนี้ให้สภาตำบลไปดำเนินการแล้ว ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน

ก็ทุเลาลงแต่ก็กลับทำให้การบริหารงานของสภาตำบลลดความเป็นอิสระลง เพราะ ความผูกพันในด้านงบประมาณจากรัฐบาลกลาง

4. ระเบียบ วิธีปฏิบัติที่ใช้ในการบริหารสภาตำบลในปัจจุบันมีความ ซับซ้อน ขึ้นต่อนเกินกว่ากำลังการจัดการของกรรมการสภาตำบลที่มาจากราษฎร ใน ชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเงิน การขออนุมัติโครงการ จึงประสบปัญหา อยู่เสมอที่เงินได้รับอนุมัติมาไม่ทันกับเวลา ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลง แก้ไข ยกเลิก โครงการ เดิมต้องนำเอาโครงการที่มีความสำคัญน้อยกว่ามาดำเนินการแทน ทำให้แก้ไขปัญหาของท้องถิ่นต้อง เบี่ยงเบนไปจากความจำเป็นที่แท้จริง

5. สืบเนื่องจากปัญหาด้านข้อจำกัดในความรู้ของบุคลากรของสภาตำบล ทำให้การจัดทำแผนพัฒนาตลอดจนการเตรียมโครงการต่าง ๆ สำหรับรองรับ นโยบายการพัฒนาขาดความสมบูรณ์ในการจัดทำ โดยเฉพาะรายละเอียดเกี่ยวกับ เทคนิคทางช่างการประเมินโครงการ โครงการที่ได้ถูกกำหนดออกมาจึงอาจไม่ได้ รับผลประโยชน์คุ้มเท่ากับเงินงบประมาณที่ได้ใช้จ่ายไป

6. สภาตำบลส่วนใหญ่ยังคงมิได้รับการประสานงานจากหน่วยราชการ ต่าง ๆ ที่ไปปฏิบัติหน้าที่ในเขตตำบล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการให้ความสำคัญแก่สภา ตำบลน้อยเกินไป มักจะคิดว่าสภาตำบลเป็นของกระทรวงมหาดไทย จึงไม่ค่อยใช้ ประโยชน์ในด้านการพัฒนา จึงมักจะจัดตั้งองค์การย่อยของตนเองลงไปแทน บางครั้งโครงการและแผนพัฒนาต่าง ๆ ที่จะไปดำเนินการในเขตตำบล ไม่ได้ผ่าน สภาตำบลหรือให้สภาตำบลรับทราบ ซึ่งทำให้สภาตำบลมองไม่เห็นถึงความสำคัญ ของตนเองในบทบาทหน้าที่ และไม่สามารถร่วมประสานงานกับหน่วยราชการได้

7. การทำงานของกรรมการสภาตำบล ยังเป็นไปในลักษณะปัจเจกบุคคล มากกว่าการทำงานแบบประชาธิปไตยหรือเป็นกลุ่ม ผู้นำท้องถิ่นบางคนมีภาวะผู้นำสูง ครอบงำกรรมการคนอื่น ๆ การแสดงความคิดเห็นมักผูกขาดอยู่กับไม่กี่คน

8. กรรมการหมู่บ้านที่ได้เป็นตัวแทนเข้าไปในสภาตำบลก็คือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมักไม่ค่อยตระหนักถึงฐานะของตนเอง ในการประชุมสภาตำบลว่าอยู่ในฐานะ ตัวแทนของกรรมการหมู่บ้าน แต่จะใช้บทบาทผู้ใหญ่บ้านในลักษณะปัจเจกบุคคล ดังนั้นมติของกรรมการหมู่บ้านจึงไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่สัก

9. ประชาชนในชนบทส่วนมากจะขาดความรู้ ความสนใจในการ ดำเนินงานของสภาตำบล ไม่ทราบโครงสร้างหน้าที่ ความรับผิดชอบ ซึ่งความรู้ ความเข้าใจและการสนับสนุนจากประชาชนนี้เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงานสภา ตำบล เพราะในการเสนอโครงการพัฒนา การขอความร่วมมือในด้านต่าง ๆ จากประชาชนในท้องถิ่นอาจเป็นไปได้ยาก การบริหารงานของสภาตำบลให้ ประสพผลสำเร็จจึงอาจต้องพบอุปสรรคการขาดความสนใจจากประชาชนนี้ พลอยทำให้กรรมการสภาตำบลขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานไปด้วย ตลอดจนจนรวมไปถึงการขาดการพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น อีกด้วย

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

หลังจากเลือกตั้งเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 ภายหลังจากการจัดตั้ง รัฐบาลเสร็จสิ้นแล้ว กระแสแห่งการถกเถียงในประเด็นเรื่องการจัดตั้งผู้ว่า ราชการจังหวัด ได้แผ่ขยายวงกว้างไปในสังคมอย่างกว้างขวางอย่างไม่เคยมีมา ก่อนในประวัติศาสตร์บริหารทางการเมืองไทย อันเป็นผลจากการเคลื่อนไหวของ ประชาชนในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ข้อถกเถียงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความ คิดเห็นที่แตกต่างทั้ง ในพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน รวมทั้งประชาชนใน วงการต่าง ๆ และกระแสการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ได้เริ่มจางหายไปในนับแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา

ระหว่างกระแสของสถานการณ์เฉพาะหน้าในเหตุการณ์หนึ่ง ๆ นั้น เป็นกระแสของสถานการณ์เฉพาะแต่กระแสของทิศทาง การเมืองที่สำคัญอันส่งผล

ต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้น เป็นกระแสทั่วไปที่จะดำรงอยู่ในสังคมนั้นอย่างยาวนาน ในช่วงระยะหนึ่งจนกว่าจะมีปัญหาใหม่ที่สำคัญกว่าเก่ามาแทนที่ ปัญหาเดิมจึงจะตกไป ปัญหาการกระจายอำนาจนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในปัจจุบันหรือแม้กระทั่งใน ทศวรรษนี้ของการบริหารทางการเมืองและสังคมไทย ทั้งนี้เพราะประเทศไทย แต่เดิมจัดการปกครองเป็นสามระดับ ก็จะเหลือเพียงสองระดับ คือการปกครอง ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นเท่านั้น การปกครองส่วนภูมิภาคจะล้มเลิกไป นี่คือความ มุ่งหวังเปลี่ยนแปลงโครงการปกครองอย่างขนานใหญ่ของประเทศไทยบนพื้นฐาน การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด จากการเคลื่อนไหวเรียกร้องตามกระแสการ เมืองและสังคม และการเลือกตั้งผู้ว่าฯ นั้นเป็นเรื่องเสี่ยงต้องใช้เวลานาน เนื่องจากเหตุผลบางประการดังนี้

1. ข้อเสนอให้เลือกตั้งผู้ว่าฯ เป็นข้อเสนอที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนทั่วประเทศให้คนได้คิดว่า ผู้บริหารของเขาควรมาจากการเลือกตั้งควรถูกถอดถอนโดยประชาชนได้ ที่สำคัญ ควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างถึงที่สุด ไม่ใช่เป็นเจ้าคนนายคน และมาจาก ส่วนกลางเหมือนในอดีต

2. ข้อเสนอดังกล่าวเป็นข้อคิดใหม่ สังคมไทยเคยชินกับการแต่งตั้ง ผู้ว่าฯ มานานนับร้อยปี

การปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นนั้น ต้องดูสภาพของแต่ละท้องถิ่น ไม่ใช่ ในส่วนกลางคิดแก้ไขแล้วให้มีการ เปลี่ยนเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ อาจมีบาง จังหวัดที่มีความเป็นเมืองแบบทุก ๆ จุด ในจังหวัดนั้น เช่น ภูเก็ต สมุทรปราการ นนทบุรี ข้อถกเถียงของการกระจายอำนาจนี้มีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่ง มากกว่าการใช้อำนาจ หรือเพียงแต่ความรู้สึกเท่านั้น ทุกฝ่ายถกเถียงเพื่อหา ข้อสรุปข้อดีข้อคืออย่างรอบคอบมากกว่า

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็นผลมาจากรัฐบาลได้ประกาศนโยบายการกระจายอำนาจไว้อย่างเด่นชัดที่จะสนับสนุนให้ท้องถิ่นได้ปกครองตนเอง รัฐบาลจึงได้ตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นมา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2535 คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วย ข้าราชการประจำ นักวิชาการ และ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปกครองและการคลัง โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน กรรมการ ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลไว้ ดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบล เกิดขึ้นจากการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปีไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสน ห้าหมื่นบาท (เกณฑ์รายได้ 150,000 บาท นี้อาจจะเปลี่ยนแปลงได้) เช่น ปีนี้ เป็นปีงบประมาณ 2539 ดังนั้นจะใช้รายได้สภาตำบลปีงบประมาณ 2538 + 2537 + 2536 แล้วหารด้วย 3 องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีฐานะ เป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537, มาตรา 43)

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 นับเป็นกฎหมายสำคัญที่สะท้อนความมุ่งมั่นของรัฐในการกระจายอำนาจลงสู่หน่วย การปกครองระดับรากฐานของประเทศ และยังเป็นการปรับปรุงการจัดระเบียบ บริหาร ในตำบลโดยผสมผสานการปกครองท้องถิ่นที่เข้ากับการปกครองท้องถิ่น ได้อย่าง กลมกลืนอีกด้วย พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้มีสาระสำคัญดังนี้

1. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 จะใช้ในพื้นที่ของตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล เมืองพัทยา หรือสุขาภิบาลเดิมตำบล ซึ่งหมายถึงพื้นที่ส่วนที่ซ้อนอยู่กับพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นเอง ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดการจัดระเบียบบริหารงานในตำบลออกเป็น 2 ระดับ ระดับแรกให้ตำบลมีสภาตำบลซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล ระดับที่สอง หากสภา

ตำบลใดมีรายได้ถึง เกณฑ์ที่กำหนดคือมีรายได้สามปีซ้อนหลัง เลื่อนไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่ง แสนห้าหมื่นบาทให้สภาตำบลนั้นจัดตั้ง เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีฐานะ เป็น ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

2. สภาตำบล

2.1 มีโครงสร้างเป็นรูปคณะกรรมการ โดยมีสมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนันของตำบลนั้นเป็นประธานสภาตำบล โดยตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลกับมีสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน

2.2 มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบล โดยดำเนินการกิจกรรมขั้นพื้นฐาน เช่น จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร การคุ้มครองและบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบล การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นต้น

2.3 มีรายได้จาก 3 ส่วนคือ รายได้ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด จัดสรรจากเงินภาษีและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอยู่ตาม หลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด รายได้ที่สภาตำบลจัดหาเองจากทรัพย์สิน และสาธารณูปโภคของสภาตำบล และรายได้รัฐบาลจัดสรรให้เป็นเงินอุดหนุนใน ทุกปีงบประมาณ

2.4 การบริหารงาน สภาตำบลจะมีอำนาจในการบริหารกิจการ โดยจัดทำโครงการใช้จ่ายเงินเอง ทำนิติกรรมสัญญากับบุคคลอื่นเอง เป็นเจ้าของ ทรัพย์สินซึ่งเกิดขึ้นจากการดำเนินการของตนเอง และมีบุคลากรปฏิบัติงานของ สภาตำบลเองด้วย

3. องค์การบริหารส่วนตำบล

3.1 โครงสร้าง เป็นสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีสมาชิก ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสมาชิกซึ่งได้รับ เลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน

ตำบลจะประชุมกันเลือกคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นคณะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน คณะกรรมการบริหารชุดนี้จะทำหน้าที่บริหารกิจการองค์การบริหารส่วนตำบล ตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

3.2 อำนาจหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการ 2 ประเภท คือ กิจการที่ต้องทำ เช่น การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำ และทางบก การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และยังมีกิจการประเภทที่อาจทำได้ตามกำลังขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร การจัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าการจัดหาผลประโยชน์ในทรัพย์สิน และการจัดการพาณิชย์ เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อกรรมการบริหารจะดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวจะต้องได้รับอนุมัติจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเสียก่อน

3.3 รายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีอำนาจในการจัดเก็บรายได้จากภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย เป็นต้น ซึ่งรายได้เหล่านี้กฎหมายกำหนดให้ท้องถิ่นต่าง ๆ จัดเก็บเป็นรายได้ของท้องถิ่นได้เอง นอกจากนี้ยังมีรายได้ประเภทอื่นอีกเช่นเดียวกับที่เทศบาลหรือสุขาภิบาลพึงมี อย่างไรก็ตาม องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีแหล่งรายได้ของคนมากกว่าท้องถิ่นอื่น คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเขตตำบลนั้น เช่น จากแร่ น้ำมันปิโตรเลียม ป่าไม้ ริงนกฮีแอ่น เป็นต้น

3.4 การบริหารงาน คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จะทำหน้าที่บริหารงานและโครงการตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีพนักงานส่วนตำบลเป็นผู้ปฏิบัติงานประจำและองค์การบริหารส่วนตำบลยังมีอำนาจในการออกข้อบังคับตำบลเป็นกฎหมายท้องถิ่นเพื่อใช้บังคับแก่ประชาชนในเขตตำบลนั้น ได้ ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีอำนาจในการบริหารงานในขอบเขตเท่าที่หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น ๆ พึงมี

สำหรับกระทรวงมหาดไทย ในฐานะที่เป็นหน่วยราชการที่รับผิดชอบการบริหารงานในภูมิภาคและกำกับดูแลการบริหารงานของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการควบคุมสภาพตำบลซึ่งจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล และการกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเริ่มต้น ของการใช้พระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้มีการเตรียมการไว้แล้ว ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์พระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้จัดวางระเบียบบริหารในตำบลขึ้นใหม่ทั้งในชั้นสภาพตำบลนิติบุคคล และชั้นองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับบุคลากรในสภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไปให้มีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว
2. การจัดทำและแก้ไขพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ประกาศกฎกระทรวง และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวม 28 ฉบับ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล
3. การจัดทำคู่มือปฏิบัติงานแจกจ่ายแก่ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสมาชิกสภาพตำบล กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ จะมีทั้งภาคระเบียบกฎหมาย และภาคแนวทางการปฏิบัติงาน โดยใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย
4. การชี้แจงแก่ข้าราชการส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องและผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ ถึงแนวทางการดำเนินงานของสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล และฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ผู้เกี่ยวข้องกับสภาพตำบล โดยใช้คู่มือปฏิบัติงาน ตามข้อ 3. โดยจะดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนที่สภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีผลใช้บังคับตามกฎหมาย

5. การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดตั้งขึ้นใหม่หมู่บ้านละ 2 คน โดยคาดว่าจะจัดการเลือกตั้งในวันอาทิตย์ที่ 21 พฤษภาคม 2538 ส่วนสมาชิกสภาตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งนั้น พระราชบัญญัตินี้ระบุให้กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 326 ดำรงตำแหน่งไปพลางจนกว่าจะสิ้นสุดสมาชิกภาพแล้วจึงทยอยจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้น

6. การจัดหาบุคลากรให้แก่สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นของตนเอง กระทรวงมหาดไทยจึงได้วางแนวทางในการจัดหาบุคลากรสำหรับสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลไว้แล้ว

7. การสนับสนุนงบประมาณต่อสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ทั้งสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณสำหรับการบริหารและการพัฒนาตามสมควร โดยเฉพาะในขั้นเริ่มต้นการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญมาก กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการขออนุมัติงบประมาณจำนวนหนึ่งจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว

การใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 จะเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานในหน่วยการปกครองพื้นฐานระดับตำบลของประเทศ ทั้งนี้ ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยเองเชื่อว่าด้วยประสบการณ์การบริหารการพัฒนาตำบลในช่วงเวลาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา องค์การสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลจะสามารถก้าวเดินได้ด้วยตนเองในอนาคตที่แม้จะมีปัญหาอุปสรรคในระยะแรกก็จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศที่จะสนับสนุนการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้อย่างเต็มที่

หลังจากพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 ซึ่งมีผลให้สภาตำบลเป็นนิติบุคคลและเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล จะมีรูปแบบคล้ายกับสภาผู้แทนราษฎรของ ประเทศอันประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล จะประกอบด้วย

1.1 สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่

1.1.1 กำนัน

1.1.2 ผู้ใหญ่บ้านของทุกหมู่บ้านในเขตตำบล

1.1.3 แพทย์ประจำตำบล

1.2 สมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้ง ราษฎรเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

ในเรื่องเขตตำบลตามกฎหมายฉบับนี้จะต่างกับเขตตำบลตามประกาศคณะ ปฏิวัติที่ 326 โดยสภาตำบลเดิมใช้ตำบลเป็นแนวเขต แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ กำหนดให้เขตตำบล ได้แก่ เขตหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล

ดังนั้น หมู่บ้านใดอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลเดิมหมู่บ้าน ก็จะไม่เป็น เขตขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และไม่ต้องเลือกตั้งราษฎร เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย แต่ถ้าหากพื้นที่บางส่วนของหมู่บ้านอยู่ในเขตเทศบาล สุขาภิบาล และบางส่วนอยู่นอก เขตเทศบาล สุขาภิบาลแล้ว เขตหมู่บ้านเฉพาะส่วนที่อยู่นอกเขตเทศบาล สุขาภิบาล จะเป็นส่วนหนึ่งขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นสมาชิกสภาองค์การ บริหารส่วนตำบล และต้องเลือกตั้งราษฎร จำนวน 2 คน เป็นสมาชิกสภาองค์การ บริหารส่วนตำบล แต่เขตเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขต เทศบาล สุขาภิบาล เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้ดำรงตำแหน่งกำนัน และแพทย์ประจำตำบลจะเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง ถึงแม้หมู่บ้านของกำนันหรือแพทย์ประจำตำบลจะอยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลเดิมหมู่บ้านก็ตาม

สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติตามข้อ (1) และ (2) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ (3) และ (4) ดังนี้

- ข้อ (1) มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- ข้อ (2) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลือกตั้ง
- ข้อ (3) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- ข้อ (4) เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

ผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติตามข้อ (1) และ (2) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ (3) ถึงข้อ (11) ดังนี้

- ข้อ (1) มีสัญชาติไทย และมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- ข้อ (2) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสามเดือนจนถึงวันเลือกตั้ง
- ข้อ (3) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- ข้อ (4) เป็นผู้ไร้ร่างกายทุพพลภาพ วิกลจริตจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ดึกขยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดไว้สำหรับคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
- ข้อ (5) เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น หรือพนักงานองค์การของรัฐ

- ข้อ (6) เป็นผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือสารวัตร
กำนัน
- ข้อ (7) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของ
รัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือถือว่าทุจริตต่อหน้าที่
- ข้อ (8) เคยถูกผู้ว่าราชการจังหวัดสั่ง ให้ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
หรือแพทย์ประจำตำบลตามพระราชบัญญัติ
- ข้อ (9) เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยพ้นโทษ
มาแล้วไม่ถึงสามปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด
ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- ข้อ (10) เป็นผู้มึนตึ๊งหรือมีอาการทางจิตหรือเสื่อมเสียทางศีลธรรม
- ข้อ (11) เคยถูกผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งหรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
มีมติให้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้ง เว้นแต่จะพ้น
ห้าปีนับแต่วันพ้นจากตำแหน่งจนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

สำหรับวิธีการเลือกตั้งนั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอ
ทั้งนี้ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหาร
ส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีหลักการสำคัญ คือ

- (1) ประกาศรับสมัครก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วัน ระยะเวลาการ
สมัครอย่างน้อย 5 วัน
- (2) กำหนดหนึ่งหมู่บ้านเป็นหนึ่งหน่วยเลือกตั้ง
- (3) มีการจัดพิมพ์รายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ดัดประกาศล่วงหน้าไม่น้อยกว่า
7 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง
- (4) การหย่อนบัตร ใช้บัตรเหมือนบัตรเลือกตั้งทั่ว ๆ ไป และลงคะแนน
เสียงโดยวิธีลับ
- (5) การคัดค้านการเลือกตั้ง ให้กระทำได้โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่า
สิบคนหรือผู้สมัครยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
ภายในสิบห้าวันนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง

ในส่วนของการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กฎหมายได้กำหนดให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีประธานสภาหนึ่งคน รองประธานสภาหนึ่งคน และเลขาธิการสภาหนึ่งคน

ประธานสภาเป็นผู้เรียกประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปีหนึ่งกำหนดให้มีสมัยประชุมสามัญสองสมัย เป็นอย่างน้อยแต่ต้องไม่เกินสี่สมัย และเมื่อเลือกตั้งสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งครบแล้ว จะต้องเรียกประชุมภายใน 45 วัน แต่สำหรับการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งแรกนี้ กฎหมายได้กำหนดให้นายอำเภอเป็นผู้เรียกประชุมครั้งแรก ซึ่งกรมการปกครองจะได้สั่งการให้มีการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ภายใน 7 วันนับแต่วันเลือกตั้ง สมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้ง สำหรับวันเลือกตั้งนั้น ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศพร้อมกัน ในวันอาทิตย์ที่ 21 พฤษภาคม 2538 ในการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งแรกจะต้องมีการเลือกตั้งตำแหน่งประธานสภา รองประธานสภา และเลขาธิการสภาให้แล้วเสร็จแล้วจึงเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารต่อไปโดยบุคคลที่เป็นประธาน รองประธาน และเลขาธิการสภา จะเป็นคณะกรรมการบริหารในขณะเดียวกันไม่ได้

ทั้งนี้ ในส่วนของอำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีด้วยกัน 3 ประการ คือ

- 1) ให้ความเห็นของแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบังคับตำบล ร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
- 3) ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหาร ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาสภาตำบลตาม 1) และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

2. คณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีคณะกรรมการบริหารไม่เกิน 7 คน ประกอบด้วย

- 2.1 กำนัน เป็นกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง
- 2.2 ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือก
- 2.3 สมาชิกสภาซึ่งได้รับเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือก

เหตุผลที่กำหนดให้สมาชิกสภาซึ่งได้รับเลือกตั้ง 4 คนมากกว่าสมาชิกโดยตำแหน่งนั้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 ซึ่งใช้อยู่ขณะร่างพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้ฝ่ายบริหารของท้องถิ่นต้องมีสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งมากกว่าสมาชิกโดยตำแหน่ง ดังนั้น หาก อบต.ใด มีเพียง 3 หมู่บ้าน ซึ่งจะมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 10 คน คณะกรรมการบริหารควรจะประกอบด้วย กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้ง 3 คน รวม 5 คน แต่ถ้าหาก อบต.มีหมู่บ้านตั้งแต่ 4 หมู่บ้านขึ้นไป คณะกรรมการบริหารก็สามารถแต่งตั้งได้ครบทั้ง 7 คน

โดยกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร ไว้ 4 ประการ คือ

- 2.1 บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติข้อบังคับและแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.2 จัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ
- 2.3 รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละสองครั้ง
- 2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

ในปีแรกที่ประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดให้กำนันเป็นประธานกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง แต่หลังจากนั้นคณะกรรมการบริหารจะต้องเลือกกันเองเป็นประธานคณะกรรมการบริหาร ทั้งนี้ ให้ประธานกรรมการบริหารเป็นผู้แทนขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ในการทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอก ประธานกรรมการบริหารจะเป็นผู้ลงนามเพียงผู้เดียว (หากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเป็นอื่น ในขณะที่สภาตำบลต้องลงชื่อครั้งละ 3 คน)

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้สมาชิกสภาและกรรมการบริหารเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา โดยปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นคนของรัฐบาล มีอำนาจเหนือคนทั่ว ๆ ไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่ถ้าหากมีการกระทำทุจริตก็ต้องถูกลงโทษหนักกว่าประชาชนทั่วไปเช่นกันด้วย

สำหรับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น กฎหมายได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และมีหน้าที่ต้องทำกิจการในเขต อบต. ดังต่อไปนี้

- 2.1 จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- 2.2 รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- 2.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- 2.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 2.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 2.7 คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.8 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่ทางราชการมอบหมาย

กับอาจทำกิจการในเขตของตนได้อีก 11 ประการ ดังนี้

- 2.1 จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- 2.2 จัดให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 2.3 จัดให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 2.4 จัดให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะ
- 2.5 จัดให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- 2.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 2.7 บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 2.8 การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- 2.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 2.10 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 2.11 กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

และสำหรับขั้นตอนของการบริหารนั้น โดยเฉพาะในส่วนของการใช้จ่ายเงินนั้น อบต. จะต้องทำเป็นงบประมาณรายจ่ายซึ่งวิธีการทำนั้นเราเรียกว่าการตราข้อบังคับตำบล ข้อบังคับตำบลมีอยู่ 2 ประเภท คือ (1) ข้อบังคับตำบลเรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือรายจ่ายเพิ่มเติม และ (2) ข้อบังคับตำบลตามที่กฎหมายอื่นกำหนดไว้ ซึ่งอาจจะมีค่าปรับด้วยก็ได้แต่ไม่เกิน 500 บาท เช่น ข้อบังคับตำบลเรื่องค่าปรับการทิ้งของ ค่าที่จอดรถยนต์ เป็นต้น

การทำข้อบังคับตำบลเรื่องงบประมาณนี้ กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารเป็นผู้เสนอได้เท่านั้น ขณะที่ข้อบังคับตำบลเรื่องอื่น ๆ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลก็สามารถเสนอได้

ร่างข้อบังคับตำบลทั่วไปที่มีไข่งบประมาณ เมื่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้พิจารณาผ่านตามขั้นตอนแล้ว (การพิจารณาแยกออกเป็น 3 วาระคือ วาระที่ 1 การรับหลักการ วาระที่ 2 การพิจารณาแปรข้อบังคับตำบลเป็นขั้นตอนแก้ไขข้อความให้เกิดความถูกต้องเหมาะสม และวาระที่ 3 เป็นการอนุมัติให้ประกาศใช้เป็นข้อบังคับได้) ก็เสนอให้นายอำเภอให้ความเห็นชอบแล้วจึงให้ประธานคณะกรรมการบริหารลงชื่อและประกาศใช้เป็นข้อบังคับตำบลต่อไป

แต่ในกรณีที่นายอำเภอไม่เห็นด้วยกับร่างข้อบังคับตำบล ซึ่งแยกการพิจารณาออกเป็น 2 ประเภท

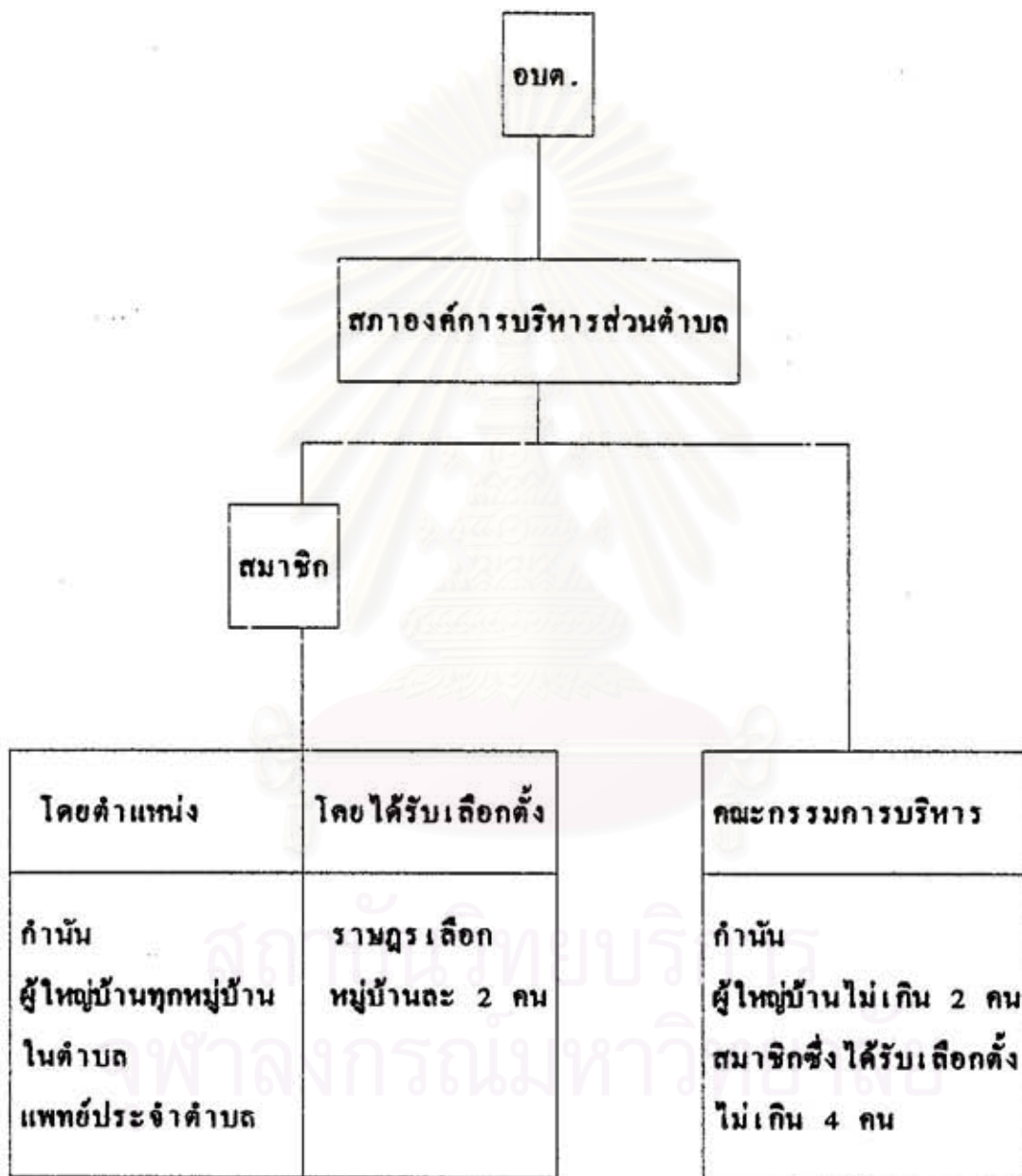
- ก) ร่างข้อบังคับตำบล ที่มีโทษปรับให้ถือว่าร่างข้อบังคับนั้นเป็นอันตกไป
- ข) ร่างข้อบังคับตำบลทั่วไปที่ไม่มีโทษปรับ หากนายอำเภอไม่เห็นชอบด้วย แต่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติยืนยันตามร่างข้อบังคับตำบลเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกเท่าที่มีอยู่ ก็ให้ประธานกรรมการบริหารลงชื่อประกาศใช้เป็นข้อบังคับตำบลได้เลย แต่ถ้าสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่พิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ได้รับร่างข้อบังคับตำบลคืนจากนายอำเภอหรือยืนยันด้วยคะแนนเสียงน้อยกว่าสองในสาม ก็ให้ร่างข้อบังคับตำบลนั้นเป็นอันตกไป

ในกรณีที่เป็นการร่างข้อบังคับตำบลเรื่องงบประมาณรายจ่าย เมื่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เห็นชอบด้วยกับร่างข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายแล้วให้เสนอนายอำเภอเพื่ออนุมัติ ถ้านายอำเภอไม่อนุมัติต้องส่งคืนสภาภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างข้อบังคับดังกล่าว และถ้าสภาองค์การบริหารส่วนตำบลยืนยันร่างข้อบังคับงบประมาณเดิมโดยเสียงข้างมากให้นายอำเภอส่งร่างข้อบังคับนั้นส่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่สภาแจ้งมติ หากผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วยกับร่างข้อบังคับงบประมาณก็ส่งให้นายอำเภอลงชื่อ ถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดไม่เห็นชอบด้วยก็ให้ร่างข้อบังคับงบประมาณนั้นเป็นอันตกไป กรณีไม่มีข้อบังคับงบประมาณประจำปีนั้น ๆ ก็ให้ข้อบังคับงบประมาณในปีที่แล้วมาใช้ไปก่อน

การใช้จ่ายงบประมาณโดยทั่วไปจะดำเนินการตามระเบียบการพัสดุในเรื่องการจัดซื้อ การจัดจ้าง โดยในข้อบังคับงบประมาณนั้นจะมีรายการบอกไว้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะนำเงินงบประมาณไปใช้จ่ายอย่างไร เช่น ท่านจะเอาเงินไปใช้จ่ายเป็นค่าอะไรบ้าง เป็นค่าเงินเดือนทำได จะก่อสร้างถนนที่ไหนกว้างยาวเท่าใด เมื่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้อนุมัติข้อบังคับงบประมาณแล้ว การที่จะซื้อหรือจ้างเหมาก่อสร้างใด ๆ จะมีระเบียบวางไว้ คล้าย ๆ กับเทศบาล สุขาภิบาล ทั้งนี้ วิธีการจัดซื้อหรือจัดจ้างจะกระทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวงเงินงบประมาณและเงื่อนไขอื่น ๆ อีก อย่างไรก็ตาม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกคนจะเป็นผู้ตั้งญัตติกับองค์การบริหารส่วนตำบลมิได้

เมื่อมีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ตาม พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แล้ว บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดย อบต. จะเปรียบเสมือน "เทศบาลจิว" และตัวกำนันจะต้องสวมหมวกเพิ่มขึ้นอีก 1 ใบ ทั้งที่ปัจจุบันนี้ก็สวมไว้หลายใบแล้ว แต่หมวกใบสุดท้ายนี้สำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้กำนันมีฐานะเป็นผู้บริหารท้องถิ่น เป็นนักการเมืองระดับท้องถิ่น ในขณะที่ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีจำนวนสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งมากกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยิ่งไปกว่านั้น ในคณะกรรมการบริหารจะมีสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งมากกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้น การบริหารงานของกำนันในฐานะประธานกรรมการบริหารจำเป็นต้องอาศัยเสียงข้างมากในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะเป็นสิ่งท้าทายความสามารถของกำนันในฐานะผู้นำในตำบลครั้งสำคัญทีเดียว

แผนภูมิที่ 3.5
โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับในส่วนของรายได้นั้น ตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้ ดังนี้

- 1) ภาษีที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดกันเอง ประกอบด้วย ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย อากรการฆ่าสัตว์และผลประโยชน์อื่นอันเกิดจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น
- 2) ภาษีที่รัฐจัดเก็บหรือเก็บเพิ่มแล้วมอบให้ท้องถิ่น ได้แก่ ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ภาษีจากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต เป็นต้น
- 3) รายได้อื่น ๆ เช่น
 - จากทรัพย์สิน
 - กิจการพาณิชย์
 - เงินกู้
 - เงินค่าธรรมเนียมใบอนุญาต ค่าปรับ ตามกฎหมาย
- 4) รายได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาล

หากพิจารณาข้อแตกต่างระหว่างรายได้ของสภาพัฒนและองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศตาม พ.ร.บ. ปี 2537 จะเห็นว่า มีความแตกต่างกันดังนี้

ในส่วนของข้อแตกต่างที่มาของรายได้ระหว่างสภาพัฒนปัจจุบัน กับ อบต.

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบล เป็น "ท้องถิ่น" จึงจัดเก็บรายได้เอง
- 2) องค์การบริหารส่วนตำบล มีที่มาของรายได้เช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น (มีแตกต่างบางประการ ตามข้อ 5)
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับจัดสรรภาษีโดยตรง ไม่ใช่ได้รับจัดสรรจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบล มีที่มาของรายได้เพิ่มขึ้นจากสภาพัฒน (ตาม ปว.326) มาก อาทิเช่น ภาษีป้าย ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับ ฯลฯ

- 5) องค์การบริหารส่วนตำบล มีรายได้จากทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ อากรังนกอีแอ่น ค่าธรรมเนียมน้ำบาดาล อากรการประมง ค่าภาคหลวงตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ค่าภาคหลวงแร่ และค่าภาคหลวงปิโตรเลียม และเงินที่จัดเก็บตามกฎหมายอุทยาน

นอกจากนี้ ตาม พ.ร.บ. ยังกำหนดให้สำนักงานประมาณต้องจัดสรรรายได้ดังต่อไปนี้ให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเงินอุดหนุน

- 1) อากรังนกอีแอ่น
- 2) ค่าธรรมเนียมน้ำบาดาล
- 3) อากรการประมง
- 4) ค่าภาคหลวงตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้
- 5) ค่าจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน

และให้จัดสรรรายได้ดังนี้ให้องค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักเกณฑ์วิธีการในกฎกระทรวง

- 1) ค่าภาคหลวงแร่
- 2) ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม

รวมทั้ง เงินที่เก็บตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ ให้แบ่งให้องค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ในกฎกระทรวง

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนนทบุรี

การศึกษาเอกสาร โรเนียวบรรยายสรุปจังหวัดนนทบุรี ประจำปี 2538-2539 สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไป

จังหวัดนนทบุรี ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย และเป็นจังหวัดหนึ่งใน 5 จังหวัดปริมณฑล (นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร และปทุมธานี) มีเนื้อที่ประมาณ 622,303 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388,939 ไร่ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน และแบ่งพื้นที่ของจังหวัดออกเป็น 2 ส่วน ขนาดของจังหวัดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดในภาคกลางแล้วจะมีขนาดเล็กที่สุด ยกเว้นจังหวัดสมุทรสงคราม มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 709,368 คน แยกเป็นชาย 345,195 คน หญิง 364,173 คน

2. เขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศใต้	ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เขตดุสิต เขตบางเขน ในนครจังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม

3. การปกครอง

มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 52 ตำบล 420 หมู่บ้าน มีหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 61 แห่ง แยกเป็นเทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 2 แห่ง สุขาภิบาล 5 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 52 แห่ง โดยจำแนกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับจัดตั้งในปี 2538 จำนวน 27 แห่ง

ตารางที่ 4.1 แสดงสมาชิกสภาและจำนวนองค์การบริหารส่วนตำบลใน
จังหวัดนนทบุรี ปี 2538-2539

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนองค์การบริหารส่วนตำบล (แห่ง)	จำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	
			เลือกตั้ง (คน)	ตำแหน่ง (คน)
1	เมืองฯ	3	12	9
2	บางกรวย	2	8	6
3	บางใหญ่	4	16	12
4	ไทรน้อย	6	24	18
5	ปากเกร็ด	5	20	15
6	บางบัวทอง	7	28	21
รวม	6 อำเภอ	27	108	81

4. การเมือง

4.1 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบ่งเขตการเลือกตั้งเป็น 2 เขต เขตที่ 1 มี ส.ส. ได้ 3 คน เป็นพื้นที่อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ เขตที่ 2 มี ส.ส. ได้ 2 คน เป็นพื้นที่ของอำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง และอำเภอไทรน้อย

4.2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) มีสภาเทศบาล 4 แห่ง มี ส.ท. แยกเป็นเทศบาลนครนนทบุรี มี ส.ท. 24 คน เทศบาลเมืองบางบัวทอง มี ส.ท. 18 คน เทศบาลเมืองปากเกร็ด มี ส.ท. 18 คน เทศบาลตำบลบางกรวย มี ส.ท. 12 คน

4.3 การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด (ส.จ.) มีการแบ่งเขตเป็นแต่ละอำเภอ จำนวน 6 อำเภอ มี ส.จ. ทั้งหมด 30 คน

5. เศรษฐกิจและสังคม

ประชากรในจังหวัดนนทบุรีโดยทั่วไปมีพื้นฐานการศึกษาที่ดี เนื่องจากมีอัตราการเข้าศึกษาในสัดส่วนที่สูง และสถานศึกษากระจายอยู่ทั่วไป มีสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาทั้งของรัฐบาลเอกชน รวมทั้งสิ้น 251 แห่ง มีครู 7,054 คน นักเรียน 132,607 คน

แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 แบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาที่อยู่ในสังกัดหน่วยงานอื่น ได้แก่

5.1 การศึกษาในระบบ มีสถานศึกษาทุกสังกัด จำนวน 251 โรงเรียน มีห้องเรียน 4,119 ห้อง ครู 7,054 คน นักเรียน 132,607 คน ประกอบด้วย สังกัดกรมสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน (สช.) สังกัดเทศบาล สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และสังกัดกรมอาชีวศึกษา

5.2 การศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่เปิดทำการสอนให้แก่บุคคลทั่วไปในลักษณะของการศึกษาผู้ใหญ่ และการฝึกวิชาชีพ มีทั้งหมด 7 ศูนย์ โดยแยกเป็นศูนย์จังหวัด 1 แห่ง ศูนย์อำเภอ 6 แห่ง ห้องสมุดประชาชนทั้งหมด 6 แห่ง แยกเป็นจังหวัด 1 แห่ง ประจำอำเภอ 4 แห่ง ประจำตำบล 1 แห่ง โรงเรียนเอกชนที่เป็นโรงเรียนเปิดสอนทางด้านวิชาชีพให้ประชาชนทั่วไป มี 46 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 102 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 102 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 แห่ง และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ 3 แห่ง

5.3 การศึกษาที่อยู่ในสังกัดของหน่วยงานอื่น ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โรงเรียนการชลประทาน สังกัดกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีจำนวนคนงานที่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 112,238 คน แยกเป็นชาย 58,425 คน หญิง 53,813 คน มีจำนวนสถานประกอบการทั้งสิ้น 2,909 แห่ง ในปี 2540 นอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดนนทบุรีประมาณร้อยละ 91.48 นับถือศาสนาพุทธ นอกนั้นนับถือศาสนาอื่นอีกร้อยละ 8.52 มีศาสนสถานแยกเป็นวัด จำนวน 182 แห่ง โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง มัสยิด 20 แห่ง และศาลเจ้า 34 แห่ง มีพระภิกษุจำนวน 3,963 รูป สามเณร 692 รูป